

An aerial photograph of a dense tropical forest, showing a thick canopy of green trees. A semi-transparent dark rectangular box is centered horizontally across the middle of the image, containing the title text. The text is in a bold, sans-serif font, with the first two slashes of the double-slash symbol in red and the rest in white.

// HÅNDBOG OM ANTISEMITISME

HÅNDBOG OM ANTISEMITISME

Af: Rikke Louise Alberg Peters og
Hildegunn Juulsgaard Johannesen
Med bidrag fra Gry Eliassen og Pia Rauff Krøyer

2026

Illustrationer, grafik og layout: Troldborg Design
Trykt i Danmark
ISBN (elektronisk): 978-87-93067-82-0

Kan også downloades fra
<https://historielab.dk/antisemitisme/>

Gengivelser og uddrag, herunder citater, er tilladt
med tydelig kildeangivelse.

Materialet er udviklet som følge af Aftale om en
styrket indsats mod antisemitisme og finansieret af
Uddannelses- og Forskningsministeriet.

// INDLEDNING

Denne håndbog bidrager med viden om antisemitisme, og hvordan du kan genkende og imødegå antisemitisme i undervisningen. Dens formål er at udgøre et solidt vidensgrundlag for dig som underviser, så du er klædt på til at tilrettelægge og gennemføre undervisning i og om had rettet særligt mod jøder og andre minoriteter i samfundet.

Håndbogen introducerer først, hvad antisemitisme er i en nutidig og historisk kontekst, og giver eksempler på, hvordan den kommer til udtryk i samfundet i dag. Dernæst præsenteres håndbogens didaktiske læringssyn samt tilgange til at arbejde med sensitive og potentielt kontroversielle aspekter i undervisningen.

I fire tematiske nedslag beskrives aktuelle og væsentlige aspekter af antisemitismens forskellige udtryksformer. De fire temaer kommer omkring antisemitismens nutidige former og de miljøer, hvor antisemitisme trives, fx på sociale medier, konspirationsteoriens betydning og endelig den rolle, som Holocaustbenægtelse og -forvrængning spiller.

Håndbogen afrundes med en materialebank. Materialebanken udgør håndbogens kildegrundlag og introducerer dig til en række nyttige links, hvor du kan finde mere information.

// INDHOLD

// INDLEDNING	3
// INDHOLD	4
// INTRODUKTION HVAD ER ANTISEMITISME?	6
Antisemitisme i samfundet	6
Hvordan kan antisemitisme defineres og afgrænses?	6
Antisemitismens mange udtryk og former	7
Historiske og nutidige former for antisemitisme	7
// ANTISEMITISME MELLEM FØLSOMHED OG FAGLIGHED	9
Hvad vil det sige, at noget er kontroversielt?	9
Uenigheder og stemningsarbejde i klasserummet	9
Håndtering af følsomme og kontroversielle aspekter i undervisningen	11
Didaktiske strategier: Stemningsarbejde og refleksion	11
Hvorfor undervise i antisemitisme? Et etisk ansvar	12
// DET MULTIPERSPEKTIVISTISKE LÆRINGSSYN	13
Hvad vil det sige at have et læringssyn, og hvordan skal det forstås?	13
Hvad vil det sige at vægte et multiperspektivistisk læringssyn?	14
Hvad kræver det at have kompetencer til at kunne perspektivere?	14

// INDHOLD

// TEMATISKE NEDSLAG	16
TEMA 1: Antisemitismens aktuelle former og udtryk	17
TEMA 2: Antisemitisme i forskellige miljøer	20
TEMA 3: Konspirationsteorier	24
TEMA 4: Holocaust og antisemitisme – benægtelse og forvrængning	26
Hvorfor og hvordan er Holocaustbenægtelse en trussel?	29
Hvordan kan denne form for forvrængning blandt børn og unge og i de online fora, de bevæger sig i, spores?	31
// AFRUNDING	33
// MATERIALEBANK	34
Danske onlineressourcer	34
Udenlandske onlineressourcer	35
Bøger og artikler	36
Billedsøgning	36

// INTRODUKTION

Hvad er antisemitisme?

Antisemitisme kommer til udtryk på mange forskellige måder i samfundet, i medierne og på sociale medier. Antisemitisme er en form for racisme rettet mod jøder. Det kommer til udtryk som antijødiske holdninger, som begrundes religiøst, politisk, socialt eller racistisk. Eksempler på antisemitisme omfatter blandt andet at fremsætte racistiske og stereotype påstande om jøder eller konspirationsnarrativer om jødernes angivelige forsøg på at kontrollere verden, eller at opfordre til jødehad eller anslag mod jøder. Antisemitisme kommer også til udtryk som konkrete voldshandlinger mod jøder, som hærværk mod gravpladser eller ildspåsættelse. Derudover kan antisemitisme give sig udslag i en benægtelse eller relativisering af Holocaust, fx gennem påstanden om, at jøder og staten Israel bevidst overdriver antallet af dræbte jøder i nazisternes folkemord.

ANTISEMITISME I SAMFUNDET

Antisemitisme rammer først og fremmest jøder. Den kobler alle mennesker med en fælles tro eller etnisk tilhørsforhold til en bestemt forestilling, som udvisker alle individuelle forskelle i den gruppe. Men antisemitisme angår ikke kun jøder. Den rammer også ikke-jødiske personer og institutioner. Når børn eller unge kalder hinanden for 'jøde' som et racistisk skældsord, er det et eksempel på en antisemitisk ytring, som er rettet mod en ikke-jødisk person. Jødiske fjendebilleder optræder ofte i sammenhæng med had til andre minoriteter i samfundet såsom muslimer, kvinder, homoseksuelle og transpersoner. Dermed kan graden af antisemitiske ytringer og holdninger opfattes som en form for 'kanariefugl i kulminen' i forhold til samfundets generelle tolerance over for minoriteter og andre religiøse samfund.

Antisemitisme angår os alle og er en trussel mod demokratiet, både fordi den er med til at normalisere udbredelsen af hadefuldt adfærd og skabelsen af fjendebilleder generelt, og fordi antisemitiske konspirationsteorier medvirker til at sprede mistillid til demokratiet og de demokratiske institutioner. Et vigtigt argument for at arbejde med antisemitisme i en pædagogisk sammenhæng og i skolen er således, at antisemitisme rammer jødiske medborgere og udfordrer idealet om åndsfrihed, ligeværd og demokrati, som

står centralt i folkeskolens formålsparagraf. Endelig medvirker antisemitismen til at forene forskellige antidemokratiske kræfter på tværs af de politiske fløje, som på trods af ideologisk uenighed deler et fælles had til jøder og hvad der opfattes som 'typisk jødisk'.

// SE EXPLAINERFILMEN FØRST

Begynd med at se denne korte explainer-film: 'Antisemitisme - forstærker mange slags had'

<https://stopekstremisme.dk/viden/kort-explainer-film-antisemitisme-forstaerker-mange-slags-had>

Kilde: Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme

HVORDAN KAN ANTISEMITISME DEFINERES OG AFGRÆNSEDES?

Den officielle danske definition af antisemitisme er udviklet i samarbejde med den internationale organisation International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). Den lyder således:

"Antisemitisme er en bestemt opfattelse af jøder, der kan udtrykkes som had mod jøder. Retoriske og fysiske former for antisemitisme rettes mod jødiske og ikke-jødiske enkeltpersoner og/eller deres ejendom samt institutioner og religiøse samlingssteder, der tilhører jødiske samfund."

(IHRA, den 26. maj 2016)

Denne arbejdsdefinition ligger til grund for den nationale handlingsplan mod antisemitisme, som blev lanceret af Regeringen i januar 2022. Definitionen er desuden bredt anerkendt i EU og anvendes af Europarådet.

IHRA gør i sin beskrivelse opmærksom på, at "En kritik af Israel i lighed med den, der rettes mod et hvilket som

helst andet land imidlertid ikke [kan] betragtes som antisemitisk.”¹

På trods af IHRA's definition kan det i praksis være vanskeligt at afgøre, hvornår kritik af Israel er legitim. Måske tænker du: "Må man kritisere Israel og støtte Palæstina, eller risikerer man så at blive betragtet som antisemit?"

Nogle eksperter peger på, at tendensen til at kalde kritik af Israel for antisemitisme er med til at udvande begrebet antisemitisme og lukke ned for de stemmer, der legitimt kritiserer Israels politik i Mellemøsten.

Den såkaldte Jerusalem-definition (JDA), der blev udarbejdet i 2021 af eksperter og forskere inden for jødisk historie og antisemitisme som et alternativ til IHRA-definitionen, forsøger at give en mere klar og præcis skelnen mellem antisemitisme og politisk kritik af Israel. Blandt andet fastslår den, at man kan kritisere Israel, zionisme eller støtte palæstinensiske rettigheder uden at være antisemit.²

Antisemitisme er derimod at gøre jøder i alle lande kollektivt ansvarlige for staten Israels politik og krigshandlinger, alene fordi de er jøder eller beskyldt det jødiske folk som helhed for at stå bag virkelige eller indbildte ulovlige handlinger begået af en enkelt jødisk person eller gruppe eller af ikke-jøder. Konkret svarer det til at aftvinge en dansk jøde bosat i Danmark en undskyldning for Israels krigshandlinger mod det palæstinensiske folk. Dermed gøres jøder som et ensartet kollektivt ansvarlig for gerninger udført af andre jøder eller af Israel. At drage paralleller mellem den jødiske stats handlinger eller politik i Mellemøsten og nazisternes politik i Det Tredje Rige opfattes ifølge IHRA også som antisemitisme, ligesom det at anvende klassiske antisemitiske symboler til at beskrive jøder er udtryk for antisemitisme.³

1 IHRA, Working definition of antisemitism, 26. Maj 2016: <https://holocaustremembrance.com/resources/ihras-arbejdsdefinition-antisemitisme>

2 Jerusalem Declaration on Antisemitism: <https://jerusalemdeclaration.org/>

3 Se FAQ'en "Hvad er antisemitisme?", som er udarbejdet af AKVAH, Afdeling for Kortlægning og Videndeling af Antisemitiske Hændelser, under Det Jødiske Samfund: <https://mosaiske.dk/elementor-14617/#sp1>

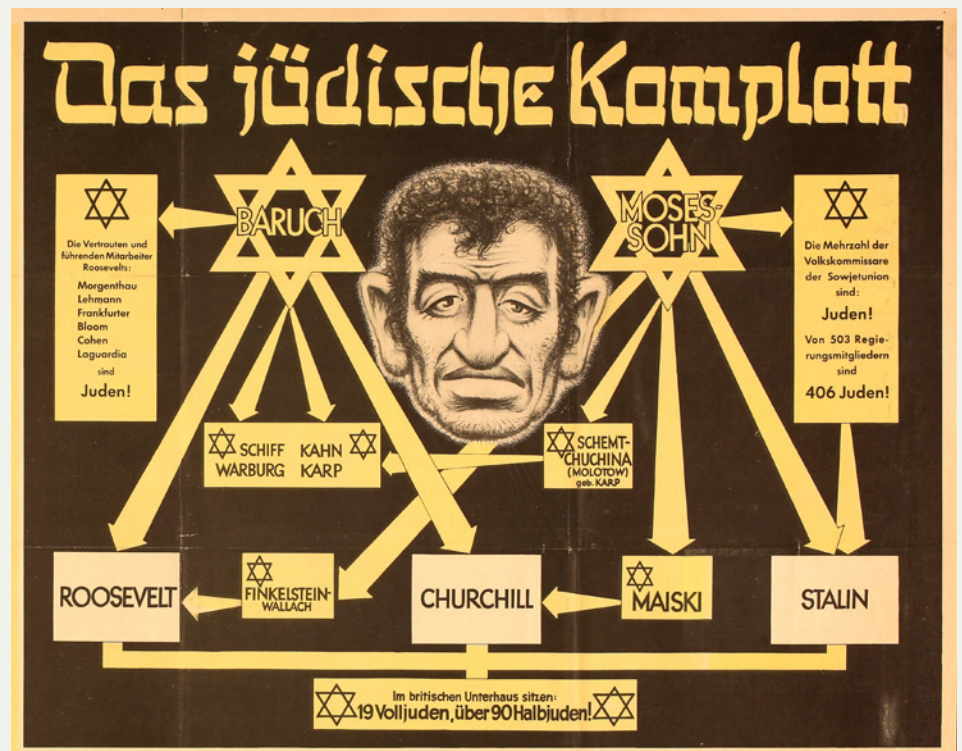
ANTISEMITISMENS MANGE UDTRYK OG FORMER

Antisemitisme har forskellige former, alt efter om det giver sig udslag i ytringer, holdninger, adfærd eller handlinger og om det foregår online eller i det offentlige rum. Flere forskere peger på, at der gennem de seneste år er sket en normalisering af antisemitisme både offline og online. I det offentlige rum eller i undervisningslokalet kan det give sig udslag i nedsættende eller hadefuld omtale af jøder eller i jokes om jøder. Gennem de seneste år har der også været eksempler på hærværk mod jødiske gravpladser flere steder i landet eller personlige trusler fremsat mod navngivne personer eller rettet mod jøder som en gruppe, herunder også jødiske børn og elever i skoler og på uddannelsesinstitutioner.

Antisemitiske ytringer og narrativer er også blevet mere almindelige på de sociale medier eller på gamingplatforme. I online fora kommer antisemitiske narrativer ofte til udtryk gennem humor og sarkasme. Når antisemitisme maskeres som ironi og jokes, fx i memes, er der risiko for, at der sker en hurtigere udbredelse og normalisering af antijødiske ytringer. Især børn og unge kan have vanskeligt ved at afkode betydningen i et nedsættende eller hadefuldt budskab, som er pakket ind i humor eller et ladet symbolsprog.

HISTORISKE OG NUTIDIGE FORMER FOR ANTISEMITISME

Antisemitisme kan betragtes som en kamæleon. Den har skiftet udtryksformer gennem tiden og er i stand til at tilpasse sig det aktuelle samfund. Mange af de aktuelle hadefulde eller nedsættende ytringer mod jøder griber desuden tilbage til nazismens fjendebilleder og låner retorisk arvegods fra den antisemitisme, som blomstrede op i Europa og Rusland i 1800-tallet og de første årtier af 1900-tallet. De antisemitiske konspirationsteorier, som du i dag kan møde på nettet, har ligeledes rod i nazismens forestillinger om et jødisk komplot mod Tyskland og tyskere. Antijødiske holdninger og stereotype opfattelser af jøder og jødedommen kan spores helt tilbage til senmiddelalderen, hvor jøder blev lagt for had og beskyldt for at stå bag alt lige fra pestepidemier til økonomisk tilbagegang.

Nazistisk antisemitisk
propagandaplakat fra
december 1941 med titlen
'Det jødiske komplot'

Kilde: United States Holocaust
Memorial Museum

Regeringens handlingsplan samt rapporter fra Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme (CDE) under Udlændingestyrelsen peger på baggrund af oplysninger fra Rigspolitiet på, at antallet af religiøst motiverede hadforbrydelser rettet mod jøder er steget gennem de seneste år. Internationale undersøgelser viser tilsvarende, at der er sket en stigning i antisemitisk indhold på nettet under pandemien. Årsagerne til stigningen er mange. Dels er synspunkter fra den ekstreme højrefløj, som dyrker antisemitiske fortællinger, blevet mere almindelige. Dels er konspirationsteorier, hvoraf mange har en antisemitisk drejning, blevet mere udbredte. Endelig kan de seneste års internationale kriser, coronapandemien samt konflikten i Mellemøsten også spille ind.

Det Jødiske Samfunds opgørelse over antisemitiske hændelser i 2024 viser en stigning i både dødstrusler mod jøder eller mod jøder som en gruppe samt en eskalation af spredning af had på de sociale medier i kølvandet på terrorangrebet mod Israel den 7. oktober 2023.⁴ Der er både tale om gamle former for antisemi-

tisme, hvor jøder fremstilles som grådige og manipulerende, og nye former for antisemitisme, hvor danske jøder holdes ansvarlige for staten Israels politik og som følge deraf udsættes for verbale og i nogle tilfælde fysiske overgreb.

4 I 2024 har AKVAH registreret det højeste antal antisemitiske hændelser nogensinde med i alt 207 antisemitiske hændelser. Det er en stigning på 71 % fra 2023, hvor AKVAH registrerede 121 antisemitiske hændelser. Se: <https://mosaiske.dk/wp-content/uploads/webfinal-akvah-rapport-2024ok.pdf>

// ANTISEMITISME

Mellem følsomhed og faglighed

Antisemitisme er et komplekst og følsomt emne at undervise i. Når du underviser i antisemitisme på lærer- og pædagoguddannelsen, bevæger du dig muligvis ind på et område, der kan være sensitivt og hvor aspekter af det, du underviser i, kan blive potentielt kontroversielle for nogle af dine studerende og dermed afføde stærke ytringer, netop fordi antisemitisme berører dybereliggende spørgsmål om menneskeværd, normer og værdier.

I denne håndbog anvender vi betegnelsen "potentielt kontroversielt" for at understrege, at et emne, en problemstilling eller et fænomen ikke er kontroversielt i sig selv. Det afhænger af dem, der deltager i undervisningen, altså af den konkrete situation og konteksten i tid og rum.

Vi kan derfor ikke på forhånd forudsige, hvordan et undervisningsindhold vil påvirke de studerende, eller hvilke reaktioner det kan fremkalde. Det er heller ikke muligt at afgøre, hvilke emner der vil føre til bestemte diskussioner, kompetencer eller dannelsesmæssige mål. Hvad der opleves som kontroversielt, opstår først i mødet mellem indholdet og modtagerne – i den kommunikative udveksling i klasserummet.

Når det er sagt, findes der naturligvis emner, som, på grund af politisk bevågenhed eller deres følsomme karakter, har et særligt potentiale til at vække stærke følelser, skabe debat og fremkalde reaktioner.

” Noget bliver først kontroversielt, når det opfattes som sådan af én eller flere deltagere i undervisningen.

HVAD VIL DET SIGE, AT NOGET ER KONTROVERSIELT?

I ordbogen defineres det kontroversielle som noget, der "på afgørende punkter adskiller sig fra normen eller det almindeligt accepterede, og som derfor kan virke provokerende" (Ordnet.dk).

Denne definition peger på, at personer eller gruppers handlinger eller politiske spørgsmål er tæt forbundet med normer og værdier i et samfund eller grupperinger i et samfund. Når noget – en sag eller en handling – opfattes som kontroversielt af nogle, kan det beskrives som *identitetsfølsomt*, fordi det vækker stærke følelser både individuelt og i fællesskaber. Vi kan føle os personligt berørt eller provokeret – enten som individer, som medlemmer af en bestemt gruppe eller som en del af et større samfund.

I denne håndbog forstås ordet som et dynamisk fænomen, der opstår i undervisningssituationer, hvor indholdet vækker følelser og skaber reaktioner i den kommunikative praksis. Dette sker, når indholdet opfattes som kontroversielt af én eller flere deltagere i undervisningen. Det kan føre til uenighed og debat, men også til situationer, hvor indholdet berører og provokerer uden nødvendigvis at skabe uenighed.

UENIGHEDER OG STEMNINGSARBEJDE I KLASSERUMMET

At undervise i et stof, som af nogle studerende kan opfattes som kontroversielt, er udfordrende. Det skyldes, at indholdet ofte provokerer studerende til at tage stilling og derfor bliver noget, der både emotionelt og kognitivt kan berøre menneskelige værdier, normer, identitet og tilhørsforhold. Det centrale i undervisningen er derfor ikke "kontroversen" i sig selv, men hvordan det normfølsomme bliver aktualiseret, udtrykt og håndteret i undervisningssituationen.

Når undervisning berører normfølsomme aspekter af et indhold, bliver de studerendes normative værdidomme og vurderinger typisk synlige. Disse værdidomme formes og forhandles i et socialt samspil og afspejler individers etiske principper, værdier samt deres historiske, sociale, politiske kontekster (og for

nogle også erfaringer med f.eks. minorisering). Når et undervisningsindhold berører eller provokerer, kan det afføde stærke følelsesmæssige reaktioner, netop fordi det opleves at udfordre, kolidere med eller synliggøre uenigheder om de normer og værdier, som vi hver især og som grupper er formet af. Provokationen opstår, fordi visse aspekter kan opleves som uretfærdige, da de udfordrer eller står i kontrast til de normer og værdier, vi hver især – og som grupper – er formet af.

Disse dynamikker kan få en række konkrete konsekvenser i undervisningsrummet. Nogle studerende kan reagere med modstand eller afvisning, hvilket kan føre til stilhed, polarisering eller utryghed i gruppen. Andre kan opleve undervisningen som bekræftende og frigørende, da den giver mulighed for at sætte ord på erfaringer, der ellers sjældent anerkendes.

Du vil derfor potentielt stå i en kompleks position, hvor du skal balancere mellem at skabe rammerne for en åben og respektfuld dialog og håndtere de potentielle spændinger, der opstår undervejs. Hvis undervisningen ikke tager højde for disse mekanismer, kan det resultere i, at bestemte stemmer dominerer, mens andre marginaliseres eller træder tilbage.

Dette peger på vigtigheden af en bevidst didaktisk tilgang, der ikke alene introducerer til antisemitisme, men også aktivt understøtter refleksion, kritisk og etisk tænkning og trygge rammer for dialog.

HÅNDTERING AF FØLSOMME OG KONTROVERSIELLE ASPEKTER I UNDERVISNINGEN

Når du underviser i et emne, der både er følsomt og potentielt kan opfattes som kontroversielt, er det vigtigt at være opmærksom på en række centrale forhold.

Hvordan antisemitisme i undervisningen bevæger sig fra potentielt til faktisk oplevet kontroversielt, afhænger af flere faktorer. Det handler både om sammensætningen af studerende, det konkrete indhold samt din iscenesættelse. Men det handler også om valg af læremidler og didaktiske greb samt syn på læring og samspillet i klasserummet.

Der findes ingen entydig formel for, hvornår et emne opfattes som kontroversielt eller opleves som en overskridelse af det alment accepterede. Vurderingen er situeret og formes af den sociale og kulturelle kontekst samt af de studerendes erfaringer og positioner. Det fordrer, at du udøver professionel dømmekraft i selve undervisningssituationen, baseret på kendskab til de studerende, undervisningserfaring og teoretisk indsigt.

Balancen består i både at oplyse og skabe meningsfuld dialog om antisemitisme som fænomen og samtidig at kunne rumme de reaktioner, som emnet kan vække. Du må som underviser anerkende, at de følelsesmæssige dimensioner er en del af læreprocessen, men samtidig sikre, at samtalen fastholdes i en analytisk og reflekterende ramme. Det indebærer at etablere et trygt rum, hvor de studerende kan bearbejde de emotionelle reaktioner og påvirkninger både hos den enkelte studerende og i klasserummet. Det handler om at anerkende følelser som legitime og frugtbare, fordi de kan skærpe opmærksomheden på, hvilke normer, værdier og sameksistensformer, der er på spil i et demokratisk samfund.

DIDAKTISKE STRATEGIER: STEMNINGSARBEJDE OG REFLEKSION

Hvis alle stemmer reelt skal have mulighed for at komme til orde, kræver det, at du arbejder aktivt med de følelsesmæssige og relationelle dynamikker, der opstår i undervisningen. Det indebærer at etablere klare

” *Du må som underviser anerkende, at de følelsesmæssige dimensioner er en del af læreprocessen, men samtidig sikre, at samtalen fastholdes i en analytisk og reflekterende ramme.*

rammer for samtalen, hvor respekt og nysgerrighed er bærende principper, og hvor du aktivt arbejder med både samtaleformer og gruppedynamik.

En vigtig del af dette arbejde er at kunne håndtere de følelsesmæssige og sociale spændinger, der kan opstå i diskussionerne. Stemninger i rummet påvirker, hvad der bliver sagt, og hvad der forbliver usagt. Både åbne konfrontationer og tavshed kan være udtryk for, at bestemte normer og værdier er under forhandling. Når normer udfordres, kan det skabe modstand eller usikkerhed hos de studerende, men det kan også åbne for nye erkendelser og refleksioner.

Stemningsarbejde indebærer også det, der kan betegnes som *strategiske undvigelsesmanøvrer*, ikke som en måde at undgå det, der potentielt kan opfattes som kontroversielt eller svært, men som en måde at forebygge fastlåste positioner og polarisering. Det kan f.eks. være et skifte i perspektiv, reformulere spørgsmål eller inddrage nye eksempler, der åbner for mere nuancerede refleksioner. Du må som underviser balancere mellem at give plads til studerendes følelser og holdninger og samtidig fastholde en faglig og analytisk ramme for diskussionen.

Endelig kræver stemningsarbejde en *kritisk refleksiv praksis*, hvor du løbende evaluerer og vurderer, hvordan undervisningen påvirker de studerende, og justerer derefter. Det kan handle om at være opmærksom på, hvilke stemmer der fylder, og hvilke der trækker sig,

samt hvordan undervisningens form og indhold enten understøtter eller hæmmer en nuanceret dialog (se også afsnittet om det multiperspektiviske læringssyn).

HVORFOR UNDERVISE I ANTISEMITISME? ET ETISK ANSVAR

Hvorfor er det vigtigt at inddrage antisemitisme i undervisningen på lærer- og pædagoguddannelsen, også når det rummer et kontroversielt potentiale?

Lærer- og pædagogstuderende skal arbejde med børn og unge, der orienterer sig i en verden, mange oplever som kompleks og til tider utryg. Det indebærer et etisk og demokratisk ansvar at kunne adressere spørgsmål om diskrimination, had og tilhørsforhold og at kunne genkende, hvordan antisemitisme kan komme til udtryk i hverdagslivet, i de pædagogiske institutioner og i de offentlige fortællinger og handle på det.

Netop fordi emnet kan vække ubehag og uenighed, er det afgørende ikke at undgå det. Hvis du af hensyn til "den gode stemning" udelader vanskelige emner og temaer, kan det blive kontraproduktivt. Det, der ikke får et sprog og en ramme, risikerer at leve videre som tavshed og forsimplede forestillinger.

Det handler ikke om at undgå svære øjeblikke med potentielt ophedede diskussioner og følelsesmæssige reaktioner, men om at skabe et refleksionsrum, hvor du som underviser faciliterer dialoger, der både lindrer, udfordrer og skaber forståelse. Dialogen fungerer ikke kun som et kommunikationsredskab til at forstå verden igennem, men også som en pædagogisk metode til at bearbejde nye erkendelser og forhandle positioner i fællesskabet. Når normer og værdier bringes i spil, får de studerende mulighed for at undersøge, hvad der former deres forståelser, og hvordan de selv ønsker at handle professionelt. Spørgsmål, der berører eksistens, værdier og vores fælles samfund, må derfor håndteres i undervisningen, også når det er krævende. Det er en del af uddannelsernes dannelses- og professionsansvar.

” *Det, der ikke får et sprog og en ramme, risikerer at leve videre som tavshed og forsimplede forestillinger.*

// DET MULTIPERSPEKTIVISTISKE LÆRINGSSYN

I denne håndbog opererer vi med et læringssyn, der vægter inddragelse af flere perspektiver. Vi søger dermed ikke at være et partsindlæg i eksisterende konflikter fx mellem Israel og Hamas. Vi ønsker derimod at kunne tilbyde de studerende på pædagog- og læreruddannelser på de danske professionsuddannelser og dig som underviser værktøjer til at kunne navigere inden for den politiske offentlighed, som omgærder og involverer os.

HVAD VIL DET SIGE AT HAVE ET LÆRINGSSYN, OG HVORDAN SKAL DET FORSTÅS?

Dit læringssyn vil altid være formet af dine oplevelser og erfaringer, både som professionel og som menneske. Det handler altså både om, hvordan du forholder dig til din omverden og de relationer, du skaber.

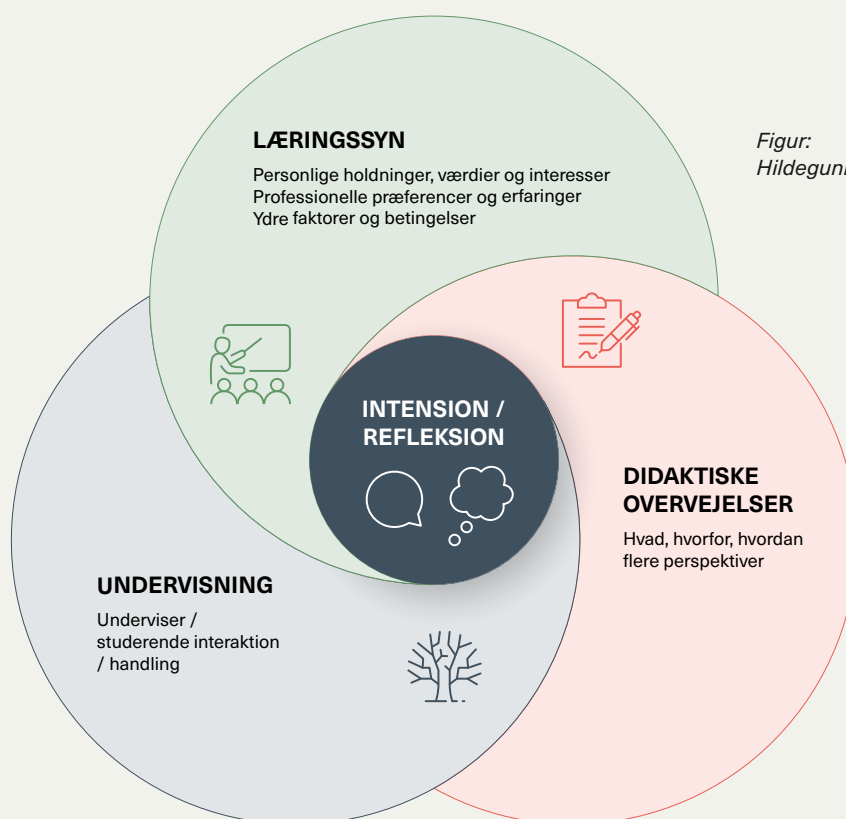
Nedenfor illustrerer vi nogle af de væsentlige komponenter, et læringssyn indeholder. For det første handler læringssynet om, hvordan du ønsker at *møde* dine studerende eller børn og unge som mennesker og som

lærende. Det hænger meget tæt sammen med måden, du skaber et trygt og inspirerende rum, hvor de føler sig set og hørt.

For det andet drejer det sig om de perspektiver, du ønsker, at dine studerende eller børn og unge skal lære om, af og igennem og i sidste ende, at forberede dem til det samfund, de skal dannes til og de værdier, de skal have med sig.

For det tredje handler det om dit menneskesyn, dine normer og værdier og dermed alt det, du *vældsætter* i forhold til at indgå i fællesskaber, hvor alle har mulighed for at deltage og bidrage. Med andre ord handler det om at kunne være til stede i og handle i et demokratisk samfund.

Endelig vil dit læringssyn være præget af de sociokulturelle omgivelser og politiske dagsordener, som din uddannelse er underlagt. Det inkluderer de politiske og sociale udviklinger og agendaer, der præger det omkringliggende samfund.

Figur:
Hildegunn Juulsgaard Johannesen

Derfor er det vigtigt, at du som underviser er bevidst om dit eget didaktiske og menneskelige ståsted for at kunne bringe flere perspektiver i spil. Afgørende er det at kunne svare nogenlunde præcist på følgende spørgsmål:

1. På hvilke måder påvirker mine egne erfaringer og værdier – som menneske og som professionel – mit læringssyn?
2. Hvordan kan jeg som underviser reflektere over og udvikle mit eget didaktiske og menneskelige ståsted for at forbedre min undervisningspraksis?
3. Hvilken rolle spiller sociale og politiske dagsordener for mit læringssyn?
4. Hvordan kan jeg sikre, at mit læringssyn fremmer fællesskab og deltagelse for alle studerende, elever, børn og unge?

HVAD VIL DET SIGE AT VÆGTE ET MULTIPERSPEKTIVISTISK LÆRINGSSYN?

At perspektivere betyder at *se, betragte eller vurdere* noget fra forskellige vinkler eller synsvinkler. Det indebærer evnen til at tænke over og analysere noget fra flere perspektiver eller synspunkter. I denne sammenhæng handler det om at forsøge at skifte perspektiv. Samtidig fordrer det et hensyn til flere faktorer, herunder kontekster og holdninger, med henblik på at opnå stadig mere nuancerede, avancerede og dybdegående forståelser og erkendelser af et emne, i dette tilfælde *antisemitisme*.

At evne at perspektivere og inddrage det multiperspektivistiske skal ikke forstås som det samme som at abonnere på alle synspunkter. Der kan være grænser for, hvad der synes acceptabelt i forhold til opfordringer til handlinger og ideologiske holdninger sat op i relation til det at leve i et demokrati. Derfor kan evnen til at udvise empati også være sat på prøve.

// REFLEKTÉR OVER

Hvorfor og hvornår du har oplevet det særligt vanskeligt at kunne se en sag fra flere perspektiver. Var der perspektiver, der kom på spil i din undervisning, som ikke flugtede med dit lærings-syn og de værdier, du værdsætter? Var der tale om udsagn eller opfordringer til handlinger, der kunne være omfattet af gældende dansk lovgivning, som samtidig begrænsede ytringsfriheden, fx opfordringer til vold og ulovlige handlinger eller noget, der kunne gå under racismeparagraffen?

I sådanne tilfælde vil det som underviser være vigtigt at adressere dette og bruge dansk lovgivning som hjemmel. Ligesom det ikke vil være muligt at være neutral ordstyrer eller part i en diskussion, da ikke alle perspektiver vil være lovgivningsmæssigt legitime eller have samme faglige vægtning. Med det sagt er det at inddrage flere perspektiver i sin undervisning og kunne se det fra flere perspektiver en afgørende kompetence i nutidens samfund.

HVAD KRÆVER DET AT HAVE KOMPETENCER TIL AT KUNNE PERSPEKTIVERE?

At have kompetence til at perspektivere forudsætter et historisk og et interkulturelt perspektiv, der leverer en bredere forståelse af vores nutidige samfund og dermed giver dybere indsigt i en situation. I et fremtidigt perspektiv vil denne kompetence kunne bidrage til en mere afbalanceret tilgang til komplekse situationer og bidrage positivt til problem- og konfliktløsning og på den baggrund være med til at skabe mere informerede og velovervejede beslutningsprocesser, der vil lede til mere levedygtige og inkluderende beslutninger.

Der kan være flere måder at perspektivere på. Det kan være at sammenligne emner med lignende begivenheder, inddrage historiske perspektiver og forskellige kulturelle, videnskabelige og politiske synspunkter. At perspektivere handler også om at udvikle en kritisk og etisk tilgang ved at anerkende og forholde sig til bias – både sin egen og potentiel bias hos andre.

Endelig handler perspektivering også om at inddrage det modstridende og dilemmafyldte i undervisningen, hvor det er vigtigt at være åben og lydhør over for nye synspunkter.

At mestre evnen til at perspektivere og se fra flere vinkler åbner op for nye måder at tænke på, fx når det gælder om at finde løsninger og potentialer i en problemstilling eller et emne, du underviser i. Herigennem kan det være med til at styrke din evne til at forstå tingene fra andres synspunkter og dermed skabe forståelse og empati.

Når du animerer til, at forskellige meninger og perspektiver har værdi, opnås der en mere afbalanceret og helhedsorienteret forståelse af antisemitisme som begreb, historie og samfundsfænomen. At inddrage det multiperspektivistiske blik i sin undervisning er ikke en nem opgave. Det kræver tid, omtanke og eftertanke. På sigt er det alligevel håbet, at det kan bidrage til at nedbryde stereotyper og fordomme og på den måde øge forståelsen for sine omgivelser og hinanden.

// TEMATISKE NEDSLAG

Når du skal undervise i antisemitisme, er det nødvendigt at have viden om det genstandsfelt, du underviser i. Det følgende kapitel rummer fire tematiske nedslag, hvis formål er at beskrive og forklare forskellige aspekter af antisemitisme, som klæder dig på til at tage livtag med fænomenet i undervisningen. Det første tema introducerer til antisemitismens konkrete og aktuelle udtryk og former. Det næste tema beskriver, hvordan antisemitisme kommer til udtryk i forskellige miljøer og grupper i samfundet, både online og i det fysiske rum. Dernæst forklares konspirations-teoriens betydning for antisemitismens udbredelse. Og endelig vises det, hvilken rolle Holocaust og Holocaust-forvrængning spiller for antisemitismens udbredelse.

TEMA 1: ANTISEMITISMENS AKTUELLE FORMER OG UDTRYK

Antisemitismen er ikke ny, men dens aktuelle former er indlejret i en ny social medievirkelighed. Samtidig er der sket en eskalation i forbindelse med den aktuelle Israel-Hamas-konflikt, som blussede op i kølvandet på terrorangrebet den 7. oktober 2023.

På nettet og de sociale medier udtrykkes antisemitismen ofte på forholdsvis subtile måder i et kodet sprog. Det sker for at undgå, at algoritmer opsnapper det, og kommentarerne bliver slettet eller brugerens konto bliver lukket, og det sker for at maskere åbenlyst antisemitiske udsagn. Udtrykket 'hundefløjte' bruges af eksperter til at beskrive en sådan kodet form for antisemitisme, som ikke skal udtrykkes alt for åbenlyst, men hvis hensigt er at blive forstået af en bestemt subkultur. En såkaldt hundefløjte i politik vil sige et udtryk, der bruges i en politisk sammenhæng, og som lyder uskyldigt eller neutralt i de flestes ører, men som samtidig skjuler et budskab med kontroversielle undertoner. Budskabet rummer skjulte referencer eller koder, som målgruppen kan afkode.

Antisemitiske vittigheder og nedsættende billeder af jøder udtrykkes hyppigt i form af såkaldte funny memes. Et meme er et billede eller et videoklip ledsaget af en kort tekst, som deles på de sociale medier. Et klassisk antisemitisk meme, som optræder i utallige variationer, er billedet af "The Happy Merchant", en stereotypificeret karikatur, forestillende en jødisk mand, der griner lumsk og gnider sine hænder. Under coronapandemien blev dette meme med teksten "Get your corona virus shot", hvor figuren holder en stor kanyle i hænderne, delt tusindvis af gange på diverse fora og sociale medier. Memet bygger således på konspirationsteorien om, at pandemien bevidst var planlagt med det formål, at magtfulde jøder med forbindelser til medicinalindustrien kunne tjene stort på vaccinerne. Et andet populært meme er et billede af Hitler, som skal til at trykke på en stor knap med ordet "gas", ledsaget af en tekst, der handler om flydende kønsidentitet. Det er et eksempel på, at Hitler og Holocaust også anvendes som virkemiddel til at angribe andre minoritetsgrupper – i dette tilfælde trans- eller nonbinære personer.

// EKSEMPLER PÅ HUNDEFLØJTER

- (((globalists)))
- 6M eller tallet 271
- Holohoax
- 88
- Juicebrik-emojien

Udtrykket "globalister" bruges til at antyde, at en skjult jødisk elite styrer verdens politik og økonomi. "Globalister" kan lyde som en kritik af globaliseringen, men bliver ofte brugt som et kodesprog for antisemitiske konspirationsteorier. Ordet optræder typisk med tre parenteser med det formål at undgå indholdsmoderation på platforme, der fjerner racistisk og antisemitisk indhold. Koden 6M refererer til 6 millioner, som igen refererer til den Holocaust-benægtende teori om, at jøder har opfundet eller bevidst overdrevet folkemordet på 6 millioner jøder. Tallet 271 anvendes ofte af højreekstremister i betydningen, at 271.000 døde af tyfus eller andre sygdomme. Ordet Holohoax signalerer ligeledes, at Holocaust er en *hoax*, dvs. et fupnummer iværksat af jøder for at opnå særlig beskyttelse og fordele.⁵ Holohoax-ordet fjernes typisk fra alle indholdsmoderede platforme og er blevet erstattet af andre hundefløjter. Tallet 88 symboliserer det 8. bogstav i alfabetet, nemlig h, hvormed man kan skrive nazihilsenen Heil Hitler uden åbenlyst at flashe højreekstremisme eller antisemitisme. Juicebrik-emojien (juice box) er antisemitisk slang for 'jew box' og bruges som en kode for jøder ligesom rotter og næser, som nazisterne brugte.

5 Kortlægning af international forskning i antisemitisme, Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme, 2023: <https://stopekstremisme.dk/publikationer/kortlaegning-af-international-forskning-i-antisemitisme>
History under attack: Holocaust denial and distortion on social media, UNESCO 2022: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382159>

// ANTISEMITISME MEMES

Lav en Google billedsøgning på “antisemitic hateful memes” og “antisemitic emojis”

Det maskerede sprog ændrer sig hele tiden, derfor er kritisk afkodning det centrale, når det drejer sig om antisemitisme online i form af en udvidet kildekritik eller antisemitisme literacy, hvor børn og unge lærer at blive kildekritiske over for humor, memes og emojis.

” *Antisemitismen er ikke ny, men dens aktuelle former er indlejret i en ny social medievirkelighed.* ”

Eksempel på Holocaust-benægtende litteratur, som er en gammel genre. Holocaustbenægtelse og -relativering er ikke længere kun forbeholdt bestemte grupper, medier eller forlag, men er blevet mainstream på flere sociale medieplatforme.

Kilde: Wikimedia Commons, "Holocaust Denial Books" (foto: Raquel Baranow), CC BY-SA 4.0

Holocaustbenægtelse, -forvrængning eller -trivialisering, hvor nazisternes mord på Europas jøder bagatelliseres eller der sættes spørgsmålstegn ved fakta omkring Holocaust, er ikke længere kun forbeholdt nynazistiske og højreekstreme grupper, men indgår hyppigt i vittigheder, videoer, memes og andre visuelle former, som relaterer sig til jøder eller Hitler.

Holocaust-humor eller vittigheder er en udbredt genre på nogle platforme, hvor der i form af grov trivialisering bliver joket med koncentrationslejre og folkemordet. Der er mange tegn på, at genren er blevet normaliseret og dermed rammer nye målgrupper, herunder også børn og unge, som ikke altid har forudsætningerne for at afkode det.

Mange af de aktuelle former for antisemitisme har taget en særlig drejning efter at konflikten i Mellem-østen tiltog igen i 2023. Når Israel-Hamas-konflikten debatteres, ses der eksempler på en dæmonisering af jøder, herunder også danske jøder, som holdes ansvarlige for staten Israels politik. Dæmoniseringen bliver i nogle tilfælde efterfulgt af opfordring til vold mod jøder. Desuden er der sket en stigning i trusler og chikane af jødiske personer og jødiske børn og unge i skoler og på ungdomsuddannelser. Endelig er der sket en genoplivning af Holocaust-trivialiseringen og -relativeringen i form af beskyldninger af jødiske personer eller organisationer for at være nazister. Online ses en øget brug af symboler og retorik, som forbindes med naziregimet, fx hagekorset og nazihilsenen.

” *Når antisemitisme maskeres som ironi og jokes, fx i memes, er der risiko for, at der sker en hurtigere udbredelse og normalisering af antijødiske ytringer.*

// ANTISEMITISME I DET OFFENTLIGE RUM

Ved en skaterpark i Valby i marts 2025 havde en gruppe børn lagt løbehjul, så de tilsammen dannede et hagekors. Samtidig stod nogle af børnene og heilede, mens de havde to fingre på overlæben. Optrinnet blev filmet og lagt op på de sociale medier, og i lokale Facebook-grupper blev episoden efterfølgende kommenteret og diskuteret.⁶

6 <https://kobenhavnliv.dk/boernogunge/chokerende-syn-i-koebenhavns-park-boern-stillede-sig-paa-raekke-bag-hagekors-saa-begyndte-de-at-heile>

TEMA 2: ANTISEMITISME I FORSKELLIGE MILJØER

Sociale medier og gamingmiljøer

Når emnet jøder og Israel diskuteres i nyhedsmediernes og politikernes kommentarspor på de sociale medier, lurar antisemitismen ofte nedenunder. Det foregår på fx Facebook, TikTok og X eller andre sociale medieplatforme, hvor mange danskere er aktive. De antisemitiske kommentarer strækker sig fra ironi og vittigheder til opfordringer til vold mod jøder eller jødiske institutioner. Mange kommentarer hviler på ældgamle fordomme og stereotyper om jøder, som kommer til udtryk gennem nedsættende sprog og symboler. Det kan for eksempel være påstanden om, at jøder som en magtfuld elite kontrollerer medierne, pengevæsenet og store dele af kulturlivet, at jøder er rige, grådige og nærige, at jøder kontrollerer alle væsentlige begivenheder i verden eller, sat ind i en mere nutidig kontekst, at jøder står bag hele woke-kulturen og indførelsen af LGBT+ rettigheder. De nedsættende kommentarer optræder hyppigst, når emner som Israel-Palæstina, omskæring af drenge, antisemitisme, Covid-restriktioner eller krigen i Ukraine diskuteres.⁷

I bestemte gamingmiljøer og på kommunikationsplatforme og servere som Discord, Twitch eller Roblox, hvor især mange børn og unge er aktive, er det ikke ualmindeligt at støde på ordet 'jøde' brugt som et skældsord ligesom "neger", fx "fucking jøde" eller "jødsvin". Eller at betegnelsen jøde bruges som en fornærmende kategori mod andre spillere i form af "at lyde som en jøde" eller "du spiller som en jøde". I dette eksempel bruges ordet jøde som en nedsættende beskrivelse af en spiller, der bærer sig nærigt eller grådigt ad i spillet. Også i gamingmiljøer kan man støde på symboler forbundet med Hitler og nazismen, fx en heilende person, svastika eller vittigheder om jøder, Holocaust og nazismen. Det kan også være en spiller-konto navngivet Hitler eller andre højtstående nazister. Alle disse eksempler er antisemitiske og Holocausttrivialisierende.

” De antisemitiske kommentarer strækker sig fra ironi og vittigheder til opfordringer til vold mod jøder eller jødiske institutioner.

Onlinekulturen blandt mange unge er generelt præget af en edgy og grovkornet humor, som balancerer mellem ironi og overskridelse af grænser. Det er væsentligt at være opmærksom på, at de bagvedliggende betydninger i det antisemitiske sprog og de antisemitiske symboler og memes dels kan være vanskelige at afkode for de unge, dels kan være brugt i sjov uden en hensigt om at fremsætte antijødiske eller antisemitiske holdninger. Mange unge overtager sprogbrug og kulturelle koder fra de miljøer, de færdes i, og indlærer det i deres eget sprog, måske ubevidst. Børn og unge kan derfor uforvarende komme til at medvirke til udbredelsen af antisemitisme, hvilket er en klar fordel for de radikale miljøer og grupper, som har en målrettet interesse i at sprede jødehad.

Islamiske organisationer og grupper

Antisemitisme i islamiske miljøer indgår ofte i indhold, der omhandler og relaterer sig til Israel-Palæstina-konflikten og er blevet mere udbredt efter terrorangrebet den 7. oktober 2023. Udfald mod jøder og hadefulde skældsord kan komme til udtryk både offline og i online fora og udtrykkes på dansk, arabisk, engelsk eller tyrkisk eller i en sproglig blanding. Den historiske baggrund skal findes i den antizionisme, der blomstrede op efter oprettelsen af Israel i 1948 og som hidrørte og stadig hidrører fra mange araberes følelse af uretfærdighed begået mod det palæstinensiske folk. Zionisme er betegnelsen for den jødiske nationalbevægelse, som kæmper for at opretholde et hjemland, Zion, dvs. Israel. Antizionisme er fjendtlighed over for denne nationalbevægelse.

7 Se AMOS-rapporten 'Online antisemitisme i det offentlige rum på Facebook': https://joediskinfo.dk/files/media/document/Online%20antisemitisme%20i%20Danmark_2023_0.pdf

Blandt nogle muslimske grupper og personer ses en 1:1-sammenblanding mellem jøder og Israel, hvor Israel omtales synonymt med jøder. Der er således en risiko for, at vreden mod Israel og Israels politik i Mellemøsten rettes mod jøder generelt, hvilket kan føre til en yderligere normalisering af jødehad og et negativt syn på jødiske medborgere. Efter terrorangrebet er der sket en intensivering af narrativer om et stærkt modsætningsforhold mellem jøder og muslimer, som skaber polarisering og som kan være med til at vanskeliggøre en fælles samtale på trods af at både jøder og muslimer er religiøse minoriteter i mange vestlige lande og deler en fælles oplevelse som ikke-kristen minoritet i Danmark. Omskæringsdebatten rummer eksempler på både islamofobiske og antisemitiske holdninger. Italesættelser af et ekstremt modsætningsforhold kan derimod besværliggøre fælles aktiviteter og dialog. Det ser man fx, når jøder og muslimer har vanskeligt ved at være fysisk sammen, fx i et undervisningslokale eller klasseværelse.

Hvis du som underviser vil tage konflikten op i undervisningen, kan du nuancere og problematisere den forestilling, at alle muslimer er på Palæstinas side i konflikten og at alle jøder er positive over for Israels politik, eller hvad det overhovedet vil sige at være påvirket af en konflikt. Du kan fx italesætte, at Israel og israelere ikke er en homogen gruppe, og at mange israelske jøder og også herboende jøder er uenige i Israels politik, samt at palæstinensere og muslimer godt kan og må have sympati med gidslerne. Men også at man kan være involveret med følelser, identitet og familie i en konflikt, og fx med flag, vise tilhørsforhold til Israel eller Palæstina, uden at støtte Netanyahus politik eller sympatisere med Hamas' handlinger i konflikten.

Når hadet mod jøder sættes ind i en konspiratorisk rammefortælling, vil det typisk være i form af stereotype narrativer om, at jøder altid og til alle tider har haft magt, penge og indflydelse, som de udnytter til at skade muslimske interesser. Men det ses også i konspirationsteorier om, at der findes en international større vestlig/jødisk imperialistisk konspiration, hvis ærinde det er at ødelægge og undertrykke islam og som manifesteres i staten Israel. Hos nogle ses den danske stat også som en del af denne konspiration.

Venstrefløjens miljøer og antizionisme

I nogle venstrefløjsmiljøer ses der en tendens til, at antizionisme, dvs. modstand mod den zionistiske ideologi og Israel, slår om i antisemitiske fjendebilleder, hvor alle jøder bliver synonyme med staten Israel og vice versa. Undertiden ses også eksempler på, at antizionismen forklares ved hjælp af konspirationsteoretiske fortællinger om jøders magt i verden og manipulation af alle andre vestlige stater med henblik på at styrke en jødisk-vestlig imperialisme.

Det kan være vanskeligt i praksis at skelne mellem legitim Israelkritik på den ene side og så antisemitisme på den anden side, hvor alle jøder og jødedommen som sådan opfattes som en fjende, der bør bekæmpes. Både zionisme og antizionisme er omdiskuterede og har langt flere implikationer og betydninger, end hvad der ligger inden for rammerne af denne håndbog at beskrive. Antizionisme er en grundlæggende politisk holdning, som i udgangspunktet ikke er racistisk eller har en holdning til jøder eller jødedom. I den forstand kan jøder være antizionistiske, lige såvel som ikke-jøder kan forsvare Israels politik. Men antizionisme kan let kombineres med antisemitiske holdninger, når den retorisk låner argumenter og stereotype fordomme fra antisemitismen. Problematikken forstærkes af, at antizionisme og antisemitisme nogle gange optræder som synonyme i den offentlige debat, som er medvirkende til at udviske forskellene mellem de to begreber. Antizionismen kan også være et bevidst eller ubevidst skalkeskjul for antisemitiske stereotyper og fordomme, fx når man siger "alle zionister styrer verden", trækker det på en antisemitisk konspirationsteori om jøder som hemmelige verdensherskere, selvom ordet er udskiftet.

Højreekstreme miljøer

Siden Anden Verdenskrig har der været en tæt sammenhæng mellem den ekstreme højrefløj og antisemitismen. Racistisk funderet antisemitisme er en central og bærende del af højreekstremistisk ideologi. Hvor antisemitismen tidligere blev drevet frem af forskellige nynazistiske grupper og såkaldte skinheads, ses i dag en tendens til, at jødehad florerer blandt flere aktører og i flere højrefløjsmiljøer, både i miljøer med primært online tilstedeværelse og blandt grupper og personer med voldsparathed, der er villige til at begå hadfor-

Gennem hele antisemitismens historie har det været almindeligt at sammenligne jøder med skadedyr som fx rotter eller insekter. Denne karikaturtegning er fra 1921 og var på forsiden af det antisemitiske smædeskrift 'Zions Vises Protokoller', der angiveligt skulle afsløre, hvordan jøder og frimurere ville overtage verdensherredømmet. Skriftet blev afsløret som falsk allerede i 1921, men indgik i nazisternes propaganda og bruges også af nogle grupper i Mellemøsten i dag.

Kilde: Art Directors & TRIP / Alamy

brydelser og overgreb mod jøder, jødiske institutioner, mindesmærker, gravpladser osv. Også i Danmark findes der et antal højreekstreme grupperinger og miljøer, som er funderet i en nationalsocialistisk og antidemokratisk ideologi.

Den ekstreme højrefløj er i dag primært bundet sammen af transnationale onlinekulturer bestående af mange mindre grupperinger og netværk, som har medlemmer fra hele verden og som i højere grad end tidligere rekrutterer yngre medlemmer under 25 år. Trods gruppernes indbyrdes forskellighed og politiske uenigheder udgør en racistisk funderet antisemitisme et fælles ideologisk knudepunkt, som går hånd i hånd med ideen om en 'raceren' nationalstat eller vestlig kultur uden 'fremmede' eller religiøse, etniske eller seksuelle minoriteter. I mange af grupperne er islamofobi lige så udbredt som antisemitisme og opfordringen til

vold mod jøder går ofte hånd i hånd med opfordringer til vold mod minoriteter generelt.

Højreekstremismen er udtryk for en ekstrem og ideologisk funderet form for antisemitisme, fordi antisemitismen begrundes ved hjælp af racistiske og rendyrkede nationalsocialistiske argumenter og narrativer. I forlængelse af nazismens verdensbillede opfattes jøder – og andre minoriteter, herunder personer fra Afrika – som undermennesker, der ikke bør have samme rettigheder som majoritetsbefolkningen.

Under corona-protesterne i 2021 bar nogle demonstranter en jødestjerne påtrykt teksten 'ikke vaccineret mod covid'. I flere tyske delstater blev det forbudt at bruge jødestjernen som symbol på vaccine-modstand med den begrundelse, at sammenligningen med ofre for Holocaust er forvrængning.

Kilde: Bruno M Photographie / Shutterstock

// HYBRIDISERING

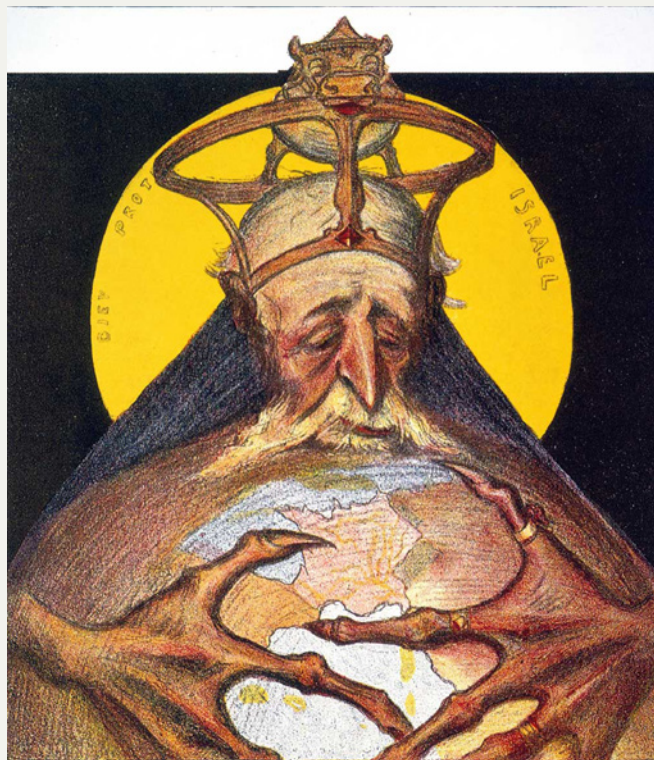
Hybridisering betegner den tendens, at grupper og personer, som normalt ikke har meget til fælles rent politisk, kan samles om en sag. I hybridisering sker der således en sammenblanding af forskellige ideologier og verdenssyn, som kan føre til nye ekstremistiske narrativer og handlemåder hos enkeltpersoner, i grupper eller i bestemte miljøer. Under coronapandemien var modstandsbevægelserne mod nedlukningen i stand til at mobilisere en bred skare af demonstranter fra både højre- og venstreorienterede miljøer, samt miljøer hvor såkaldte anti-myndighedsholdninger var udbredte. Antisemitisme blev et fælles referencepunkt for mange modstandsgrupper, selvom den har rod i forskellige opfattelser. I højreekstremisme er antisemitismen begrundet i en ideologisk funderet racisme, mens antisemitismen i anti-myndighedsmiljøer kommer til udtryk i form af konspirationsteorier om en ond jødisk elite, som har overtaget magten over regeringer, internationale organisationer og medicinalindustrien. Når den politiske vrede mod samfundseliten får en antisemitisk form gennem konspirationsteorier, er der en risiko for, at højreekstreme og racistiske narrativer bliver styrket og på sigt vinder bredere tilslutning.

TEMA 3: KONSPIRATIONSTEORIER

Konspirationsteorier kan defineres som antagelsen om, at der bag alle begivenheder eller fænomener kan findes en skjult plan eller årsag. Planen er bevidst iværksat af nogle bestemte magtfulde personer, grupper, regeringer eller organisationer og kan få alvorlige konsekvenser for mange mennesker. Konspirationsteorier opererer altid ud fra en grundlæggende overbevisning om, at intet i verden sker tilfældigt, at alting er forbundet og intet er, som det på overfladen tager sig ud. Postulater om en hemmelig sammensværgelse er et magtfuldt narrativ, fordi det kan bruges til at beskrive forskellige trusler i samfundet og dermed aktivere befolkningens frygt eller vrede. Konspirationsteorier er samtidig kendetegnet ved at udpege en fjende, som står bag den antagede konspiration og som kan stilles til regnskab for udviklingens gang. Endelig postulerer konspirationsteorier en mere sand og mere rigtig forklaring end den forklaring, som magthaverne, videnskaben, medierne og mainstreamsamfundet abonnerer på. Et eksempel er konspirationsteorien om en såkaldt 'Plandemi', som postulerede, at coronavirus bevidst var opfundet og blev udnyttet til at kontrollere verdens befolkning.

Konspirationsteorier er en væsentlig komponent i antisemitisme, lige såvel som antisemitisme kan ses som en væsentlig del af konspiratoriske tankemønstre, fordi jøder og jødedom både historisk og aktuelt er blevet set som hovedaktør bag en lang række formodede konspirationer. Mange konspirationsteorier, der ikke i udgangspunktet er antisemitiske, rummer antisemitiske varianter, hvor jøden som figur eller jøderne i sidste ende udgør hovedfjenden i form af en ondskabsfuld, bedragerisk magt, som orkestrerer og manipulerer samtlige instanser og institutioner i samfundet.

” **Konspirationsteorier opererer altid ud fra en grundlæggende overbevisning om, at intet i verden sker tilfældigt.**

Tegningen forestiller den jødiske rigmand Rothschild som en ond dæmon med jordkloden i sine hænder. Fra det franske satiremagasin *Le Rire* fra den 16. april 1898.

Fri licens: Charles Lucien Léandre, Public domain, via Wikimedia Commons

I antisemitiske konspirationsteorier optræder jøder altid som indbegrebet af kosmopolitisme og som en elitær magtfaktor, der har kontrol over økonomi og pengevesen samt råder over de mest indflydelsesrige poster i kulturlivet. Den ungarsk-jødiske forretningsmand og filantrop, George Soros, og den europæisk-jødiske bankfamilie Rothschild optræder ofte som navngivne superskurke med en hemmelig agenda om at styre staten. Omvendt bliver jøder også skildret som en kommunistisk snyltende underklasse, der pønser på at omforme samfundet til en socialistisk stat.

Selve forestillingen om en global jødisk magtovertagelse, der gennem subversive metoder skal ødelægge alle kristne eller muslimske nationer indefra, er gennem de seneste år igen blevet udbredt, ikke mindst i forbindelse med coronapandemien, hvor den fik vind i sejlene på de sociale medier. Der findes en række jødekonspirationsteorier, hvor antagelsen om et særligt jødisk 'væsen' stadig lever i bedste velgående, fx i teorien om den såkaldte Zionist Occupation Government, forkortet ZOG. Ifølge ZOG, som startede i nynazistiske kredse i USA i 1970'erne, men som i dag er blevet mainstream på store dele af den amerikanske højrefløj, er den

Antisemitisk graffiti med teksten 'Ødelæg ZOG'. ZOG fungerer som en kodet betegnelse for enten jøder eller jødisk magt.

JonskiC, Public domain, via Wikimedia Commons

amerikanske regering styret af en hemmelig jødisk lobby, personificeret af indflydelsesrige jødiske medie- og finansfolk. ZOG er i familie med de såkaldte New World Order-konspirationsteorier, som ligeledes har en antisemitisk komponent. New World Order (NWO) postulerer, at der findes en hemmelig, magtfuld elite, der forsøger at opnå kontrol over verden med henblik på at skabe et totalitært, globalt styre. Nogle ekstremistiske grupper sætter denne teori ind i en antisemitisk forklaringsramme, hvor jøderne ses som hovedfjenden bag alle samfundskriser eller bag de udviklinger i samfundet, som man ønsker at bekæmpe, fx ligestilling, lige rettigheder for transpersoner, klimadagsordener osv.

Endelig er antisemitisme udbredt i den type konspirationsteorier, der går under betegnelsen *Den Store Udskiftning*, som stammer fra den ekstreme højrefløj. Grundfortællingen i denne konspirationsteori er, at den vestlige, hvide, kristne befolkning er ved at blive udskiftet med ikke-vestlige, muslimske eller afrikanske befolkninger på grund af indvandringen, og at Europa vil bukke under som følge af denne befolkningsudskiftning. I mange af teorierne er de europæiske politikere, som tillader denne udskiftning, styret af jødiske kræfter og en jødisk magtelite, som står bag det, der opfattes som et folkemord på europæere, eller et *White*

Genocide, som betegnelsen hedder i nynazistiske og højreekstremistiske kredse. Fjendekategorierne i Den Store Udskiftning går under navne som 'globalister', 'kosmopolitter' eller 'den globale elite', hvormed der sigtes til ukonkrete og udefinerlige forestillinger om jøder.

Fjendebilleder i konspirationsteorier retter sig ikke kun mod jøder, men kan også smelte sammen med dæmonisering af andre befolkningsgrupper og minoriteter, som lægges for had. Konspirationsteorier forstærker fjendebilleder og 'os og dem'-retorik. De forstærker dæmonisering af 'de andre' og mistilliden til folkevalgte politikere, eksperter, myndigheder, medier og til samfundets demokratiske institutioner generelt, som ses i ledtog med fjenden eller som værende i lommen på fjenden.

*Memorial and Museum -
Auschwitz-Birkenau, Auschwitz.*

*Privatfoto:
Hildegunn Juulsgaard Johannesen*

TEMA 4: HOLOCAUST OG ANTISEMITISME – BENÆGTELSE OG FORVRÆNGNING

Når snakken falder på antisemitisme, er Holocaust, det systematiske folkedrab, der kostede seks millioner jøder livet, nok det første, der popper op i de flestes bevidsthed. Selvom antisemitisme har dybe rødder langt tilbage i historien, er Holocaust blevet den mest kendte og udbredte betegnelse for nazisternes folkedrab mod jøder i årene 1933–1945.

Holocaust stammer fra græsk og er sammensat af "Holo", der betyder hel og "kaustos", der betyder brændt. Det kan oversættes til brændoffer, som refererer til ofringer til gud. I nogle jødiske kredse foretrækkes den hebraiske betegnelse "Shoah", som betyder katastrofe. Nazisterne brugte selv den for eftertiden dybt problematiske betegnelse "Endlösung – den

endelige løsning på jødespørgsmålet". Holocaust-begrebet, der først opstod efter krigen, har efterhånden vundet indpas som den bedst kendte og mest udbredte betegnelse for nazisternes folkedrab.

Bag de mange drab var primært den tyske stat under ledelse af Det Nationalsocialistiske Tyske Arbejderparti (NSDAP), som kom til magten i 1933. Partiets ideologi var baseret på datidens udbredte raceteorier, hvor arien – den lyse tysker – blev betragtet som en overlegen race, bestemt til at herske. Denne ideologi gav dem carte blanche til at udrydde andre racer. For at sikre den ariske races renhed udstrakte folkedrabet ud over jøder sig til fysisk og psykisk handicappede, homoseksuelle, sintier og romaer. Derudover blev politiske

modstandere og religiøse grupper som kommunister og Jehovas Vidner også mål for udryddelsen.

Det er svært præcist at stadfæste, hvornår udviklingen startede, men en række hændelser og tiltag i 1930'erne fik afgørende betydning for en radikalisering af den antisemitiske politik, der indskrænkede jødernes rettigheder og levevilkår. En af de mest afgørende begivenheder var Nürnberglovene vedtaget i 1935. Disse love definerede en jøde ud fra blod og race fremfor religiøs tilknytning. En anden skelsættende begivenhed var Novemberpogromerne, også kaldet "Krystalnatten", der fandt sted den 9. og 10. november 1938. Her blev jøder i Tyskland, Østrig og Sudeterland udsat for voldelige angreb.

En anden vigtig faktor var udbygningen af infrastrukturen. Allerede fra 1933 blev de første koncentrationslejre etableret, med Dachau som den første lejr. I begyndelsen husede disse lejre politiske fjender og modstandere af nazismen, især socialdemokrater og kommunister. Senere blev kriminelle, homoseksuelle, hjemløse og alkoholikere også interneret. Fra 1938 blev romaerne inkluderet.

Før krigsudbruddet eksisterede der seks KZ-lejre. Med annekteringen af flere områder steg antallet til 30 hovedlejre og 1100 underlejre. Erobringen af flere områder i Europa, herunder Polen i 1939, betød at en større andel jøder kom under den nazistiske jurisdiktion. De første udryddelseslejre så dagens lys i det okkuperede Polen fra 1941-1943.

Fra 1939 blev alle jøder samlet i ghettoer, hvor de fik forbud mod at forlade ghettoerne. Bag pigtråd og mure blev de isoleret fra det øvrige samfund under ringe forhold. De overfyldte ghettoer blev senere slutdestinationen før deportering til arbejds- og udryddelseslejrene.

Wannsee-konferencen, som blev afholdt den 20. januar 1942, havde til formål at koordinere den endelige løsning af jødeproblemet – udryddelsen af samtlige af Europas 11 millioner jøder. Selvom det ofte tolkes, at beslutningen om den "endelige løsning af jødeproblemet" blev truffet på konferencen, var mødets formål udelukkende koordinerende. De fleste historikere mener, at beslutningen blev taget i løbet af efteråret

*De eneste bevarede krematorieovne i Auschwitz I.
Memorial and Museum - Auschwitz-Birkenau, Auschwitz.*

Privatfoto: Hildegunn Juulsgaard Johannesen

1941. Inden da havde Einsatzgrupperne allerede begået massakrer på jøder i et halvt år, og udryddelseslejre var under opførelse. Det anslås, at omkring 1,5 millioner jøder blev dræbt i disse massakrer, udført af Einsatzgrupperne med hjælp fra politistyrker, militær og lokale hjælpere. Disse drab blev udført på mange måder, fx ved nakkeskud eller ved anvendelsen af mobile gaskamre. Ikke desto mindre blev en konsekvens af de linjer, der blev lagt på konferencen, at man bevægede sig væk fra disse face-to-face drab til en mere industrialiseret måde at udføre drabene på ved hjælp af gaskamre og krematorier.

Holocaust er det bedst dokumenterede og måske det mest udforskede folkemord blandt alle de anerkendte folkedrab, der har fundet sted. Alligevel findes der personer, der siden 2. verdenskrigs slutning har nægtet dets eksistens.

Et billede på omfanget er bl.a. illustreret vha. de mange sko, man som besøgende kan se i montre udstillet i Auschwitz. Memorial and Museum - Auschwitz-Birkenau, Auschwitz.

Privatfoto: Hildegunn Juulsgaard Johannesen

Ved krigens afslutning blev gaskamrene i Auschwitz II Birkenau-lejren sprængt i luften for at slette sporene. De fire hovedgaskamre i denne lejr havde kapacitet til at myrde omkring 6000 mennesker om dagen. Memorial and Museum - Auschwitz-Birkenau, Birkenau.

Privatfoto: Hildegunn Juulsgaard Johannesen

Holocaustbenægtelse

Holocaustbenægtelse handler i sin grundessens om at benægte, at et folkedrab fandt sted; at benægte historiske realiteter samt selve omfanget af folkedrabet.

Eksempler på Holocaustbenægtelse kan være at sætte spørgsmålstegn ved, om der faktisk fandtes gaskamre, og om massehenrettelser virkelig fandt sted. Men det kan også være at benægte, at sult og tortur også var metoder til drab. Nogle benægttere stiller spørgsmål ved det egentlige motiv for at udrydde det jødiske folk.

Holocaustbenægtelse findes i forskellige former, men er i hovedtræk et udtryk for antisemitisme. Det er et forsøg på at frikende nationalsocialismen for skyld og placere den på jøderne, for eksempel ved at beskyldte dem for at overdrive eller iscenesætte folkedrabet selv for at opnå politiske eller økonomiske gevinster. På den måde kan antisemitisme opnå en form for legitimitet.

Holocaustbenægtelse er ikke noget nyt. Faktisk forsøgte det nazistiske regime allerede at skjule folkedrabet, mens det stod på ved at ødelægge beviser. De brugte også eufemismer og omskrivninger som "deportation", "den endelige løsning", "særbehandling". De brugte således sproget til at skjule de egentlige handlinger over for offentligheden.

” ***Holocaustbenægtelse handler i sin grundessens om at benægte, at et folkedrab fandt sted.*** ”

HVORFOR OG HVORDAN ER HOLOCAUST-BENÆGTELSE EN TRUSSEL?

At benægte historisk dokumentation er en alvorlig trussel mod viden. Det kan hæmme vores forståelse af årsagerne til folkedrab og dermed også vores evne til at genkende advarselstegn i udviklingen af nye folkedrab. Samtidig hindrer det et vigtigt opgør med fortiden, hvis lande benægter medskyld i, at forfølgelsen og drabene kunne finde sted i netop deres område.

I dag anses Holocaustbenægtelse imidlertid ikke for den største trussel. Et langt mere omfattende fænomen er Holocaust-distortion, som kan oversættes til forvanskning eller forvrængning af Holocausts betydning.

En ny tendens, der vinder frem, er at bruge Holocaust som våben, altså at Holocaust bliver en økonomisk og moralsk ressource for jøder og Israel ved at fremhæve deres lidelser som unikke og anderledes end andres oplevelser under et folkedrab. Dette er med til at relativere Holocausts betydning, netop ved at referere til, at Holocaust bliver brugt som et særligt motiv ind i en jødisk agenda. Meget af dette skriver sig ind i antisemitiske konspirationsteorier om jødernes globale magt, som beskrevet ovenfor.

Holocaust bliver således genstand for det, man kan kalde ideologisk historiebrug ved at blive koblet til nutidige agendaer i polariserede spørgsmål og miljøer.

Holocaust "distortion" eller forvrængning/forvanskning

Holocaustforvrængning findes i mange former og sammenhænge, hvilket gør det svært at identificere og bekæmpe. Et kendetegn er, at nogle aspekter af folkedrabet anerkendes, mens andre enten ignoreres eller bevidst sløres. Et klassisk eksempel er, når der lægges overdreven vægt på tyskere, der hjalp jøderne. Selvom disse historier er vigtige, flytter det opmærksomheden væk fra det systematiske masse mord på seks millioner jøder og skaber et narrativ, hvor forbrydelsen fremstår mindre omfattende. En anden form, det kan antage, er, når Holocaust bruges politisk og instrumentaliseres i nutidige konflikter, hvor kontekst og karakteren af begivenhederne er forskellige og derfor ikke sammenlignelige. Endelig, når det indlejres i bredere fortællinger om krigens lidelser, fx med fokus på tyske familier, der sultede eller mistede familiemedlemmer. Selvom disse erfaringer er reelle og tragiske, er de ikke sammenlignelige. Disse former for relativisering udvisker Holocausts betydning.

Spredningen af Holocaustforvrængning er massiv online. En undersøgelse fra UNESCO og USA fra 2022 fastslår, at 49 % af indholdet på Facebook, Instagram, Telegram, TikTok og Twitter (X), der diskuterer Holocaust, enten benægter eller forvrænger dets historie.

// AI-GENEREREDE FAKES AF HOLOCAUST SKABER TRAFIK PÅ DE SOCIALE MEDIER

Der findes et fåtal af autentiske billeder fra udryddelseslejren Auschwitz-Birkenau. Alligevel flourer der på sociale medier et hav af AI-genererede billeder, der i opslag portrætterer historier og billeder om heltemod, tortur, om fanger, der spiller violin eller elskende, der mødes ved et hegn, der adskiller dem. Også Hitler portrætteres som en ung mand med sine arme rundt om Anne Frank på et AI-genereret billede. Den type fakes tiltrækker likes og delinger og dermed trafik og indtægt.

BBC har undersøgt opslagernes ophav og fundet frem til, at en del af opslagene er genereret fra pakistansk-baserede netværk, der tjener penge på trafikken. BBC har dog ikke kunnet lokalisere, hvor stor indtjening det drejer sig om.

De AI-genererede billeder og tekster består hovedsageligt af såkaldt "AI slop". Det refererer til AI-genereret indhold af ringe kvalitet, som produceres i store mængder og bruges til at spamme sociale medier.

Flere foreninger, herunder Auschwitz-museet, UNESCO og The International Holocaust Remembrance Alliance advarer mod disse billeder og dertilhørende fabrikerede historier om ofre for Auschwitz. Også ofre for Holocaust og deres efterkommere er forfærdet over udviklingen. Auschwitz-museet kategoriserer det som "farlig forvrængning" uden respekt for de faktiske ofre og deres erindring. En anden bekymring er, om den store trafik online kan risikere at sætte ild til bålet i fortællingen om, at Holocaust skulle være fabrikeret.⁸

Forvrængning på de sociale medier kan være svær at gennemskue, da den ofte er kamufleret eller præsenteret gennem memes og "humor" som en metode til at sprede onlinefællesskaber af ekstremistisk karakter. Brugen af humor og memes gør, at indholdet når en bredere offentlighed, hvilket tillader hadefulde narrativer at sprede sig. Dette udbreder racistisk og hadefuld retorik med henblik på at rekruttere og radikalisere nye medlemmer. Det handler her om at skabe en følelse af gruppeidentitet. Fænomenet er nært forbundet med og ofte til stede sammen med andre typer af hadefulde narrativer, såsom homofobi, had rettet mod kvinder, racisme og fremmedhad.

8 Kilder:
[New UNESCO report warns that Generative AI threatens Holocaust memory](#)
[BBC reveals web of spammers profiting from AI Holocaust images - BBC News](#)
[Does AI have a place in the future of Holocaust memory? - IHRA](#)
[Auschwitz museum sounds alarm over 'harmful' AI images of Holocaust victims | The Times of Israel](#)

// HOLOCAUSTBENÆGTELSE

Holocaustbenægtelse betegner den fuldstændige afvisning af, at Holocaust fandt sted. Det indebærer påstande som, at der kun døde omkring 200.000 jøder, eller at koncentrationslejre som Auschwitz skulle have haft faciliteter som swimmingpools. Narrativerne har til formål at underminere den historiske virkelighed og de dokumenterede forbrydelser.

// HOLOCAUSTFORVRÆNGNING

Holocaustforvrængning dækker over en bredere vifte af handlinger og ytringer, hvor Holocaust ikke nødvendigvis benægtes, men fordrejes. Det sker fx ved bagatellisering, gennem humor, vha. politisk-ideologisk historiebrug som våben i en politisk debat eller ved relativisering fx når der drages sammenligninger med udviklingen i nutidige konflikter. Selvom der foregår alvorlige og umenneskelige handlinger i de pågående konflikter i dag, er den historiske kontekst fundamentalt anderledes. En sådan 1:1 sammenligning risikerer at relativere og dermed forvride forståelsen af Holocaust.

HVORDAN KAN DENNE FORM FOR FORVRÆNGNING BLANDT BØRN OG UNGE OG I DE ONLINE FORA, DE BEVÆGER SIG I, SPORES?

Som nævnt indledningsvist i dette afsnit, er forvrængningen både meget udbredt og varierer i udtryk. Der findes dog forskellige kendetegn, som flere organisationer arbejder med for at kunne identificere Holocaustforvrængning. I materialebanken kan du læse om disse, men herunder finder du et lille udvalg, der måske kan hjælpe dig med at identificere Holocaustforvrængning sammen med dine studerende:

- **Fejring:** Udtalelser om, at Holocaust var en positiv historisk begivenhed, fordi den førte til udryddelsen af 6 millioner jøder fx under sloganet "Six million wasn't enough".
- **Beskyldning:** Et forsøg på at aflede ansvar og skyld for Holocaust og overgive det til jøderne selv, f.eks. ved at beskyldte dem for at være skyld i folkedrabene, at være aktivt medskyldige i folkedrabene med henblik på at bruge det til at opnå egen nationalstat eller at jøderne på en eller anden måde fortjente eller fremprovokerede deres egen skæbne.
- **Delegitimering:** Forvrænge ved at fremstille Israel som en "nazi-stat" ved f.eks. at ligestille den israelske politik over for palæstinenserne med gaskamre, dødslejrene og masse mordet brugt i Holocaust. Med andre ord at foretage en sammenligning mellem forskellige historiske begivenheder og udviklinger.
- **Forhåne:** Forvrængningen sker ved hjælp af påstande om, at jøder forsøger at udnytte eller drage fordel af Holocaust. Dette inkluderer påstande om, at Holocaust får mere betydning end det fortjener, eller at jøder fremhæver Holocaust og bruger det til at manipulere andre eller til at få en sag igennem.
- **Ligestilling:** Forvrængning ved at ligestille Holocaust med en anden begivenhed, uden hensyn til integriteten af den historiske fortid eller nazisternes ofres lidelser.

- **Udeladelse:** Bevidste bestræbelser på at undskylde eller minimere virkningen af Holocaust eller dets vigtigste elementer, herunder samarbejdspartnere og allierede af Nazi-Tyskland. Dette kunne inkludere at aflede skyld og ansvar for Holocaust til nazisterne og/eller en 'marginal fraktion', snarere end at anerkende deltagelsen, samarbejdet og medskyldigheden af ens egen nation. Dette inkluderer forvrængninger, der udelader aspekter af Holocaust, der er for svære at bære, fordi de konflikter med en stærkt holdt følelse af identitet, ofte forbundet med nationale myter.⁹

Vi er vidne til en bekymrende tendens med stigende indhold på sociale medier, der fejrer, håner og forvrænger Holocaust. Dette indhold er ofte forbundet med racisme, misogyni, homofobi og andre former for intolerance. Samtidig forsvinder den sidste generation af Holocaust-overlevende, som kunne tilbagegive de mange løgne og forvanskninger.

Derfor bør antisemitisme og Holocaustbenægtelse og -forvrængning online ikke ses isoleret. Det påvirker vores evne til tolerance og til at leve i et demokrati. Det underminerer menneskerettighedsprincipperne om lighed, tolerance og værdighed for alle mennesker ved at relativisere og bagatellisere forbrydelsen mod menneskeheden, som et folkedrab repræsenterer.

” *Forvrængning på de sociale medier kan være svær at gennemskue, da den ofte er kamoufleret eller præsenteret gennem memes og 'humor'.*

Holocaustforvrængning skal ses i lyset af en større tendens på nettet, som fremmer had mod grupper og indgår i mytologiske hadfortællinger og konspirations-teorier. Som underviser på lærer- og pædagoguddannelserne er det bekymrende, når børn og unge har adgang til information på sociale medier, der spreder hadefuldt tale og voldelige ideologier gennem historieforvanskning. Dette udfordrer børn og unges evne til kritisk at gennemskue manipulation. Derfor er det vigtigt, at du som underviser er opmærksom på forfølgelse og diskrimination af befolkningsgrupper, så du i fællesskab med dine studerende kan bekæmpe det gennem professionelt virke.

9 UNESCO and United Nations (2022): History under attack - Holocaust denial and distortion on Social Media, Education 2030

// AFRUNDING

I denne håndbog beskrives antisemitismens aktuelle udtryksformer og dens manifestation i samfundet og på de sociale medier. Emnet sættes ind i en didaktisk kontekst med et læringssyn, der vægter inddragelse af flere perspektiver.

Fremstillingen er ikke udtømmende, da antisemitisme er et komplekst fænomen med mange forgreninger og perspektiver, som ikke fuldt ud kan rummes inden for denne ramme.

Ønsker du at fordybe dig yderligere, fungerer materialebanken som et godt udgangspunkt med centrale kilder organiseret tematisk.

// MATERIALEBANK

DANSKE ONLINERESSOURCER

Regeringens handlingsplan mod antisemitisme giver indblik i de tiltag, der siden 2022 har været taget for at imødegå den antisemitisme, som forskning peger på, stadig finder sted i dag i Danmark.

<https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2022/01/Antisemitisme-handlingsplan.pdf>

Uddannelses- og Forskningsstyrelsen under regeringen har udgivet en kortlægning af aktuell dansk forskning i antisemitisme i følgende rapport:

<https://ufsn.dk/media/btrfu3vc/kortlaegning-af-aktuel-dansk-forskning-i-antisemitisme.pdf>

Center for Dokumentation og Indsats mod Ekstremisme er en statslig myndighed, der arbejder med at forebygge og modvirke ekstremisme i Danmark, både nationalt, lokalt, online og uden for landets grænser. Centret behandler derfor også området antisemitisme. På siden finder du flere ressourcer som podcasts, forskningsbaserede rapporter om antisemitisme samt en kort explainerfilm, som kan være nyttig at inddrage i undervisningen.

[Antisemitisme — stopekstremisme.dk](https://antsemitisme-stopekstremisme.dk)

Jødisk Informationscenter blev oprettet i samarbejde mellem Københavns Kommune og Det Jødiske Samfund efter terrorangrebet på Københavns Synagoge i 2015. Centret har til opgave at arbejde for at informere og udbygge en mere generel viden i det danske samfund om jødisk liv, kultur og historie i Danmark med henblik på at forebygge antisemitisme. Opgaven for centret er at nedbryde fordomme og bygge bro mellem minoriteter gennem information og undervisning om jødedom og jødisk liv. Sitet indeholder en række materialer til undervisning, bl.a. en podcastserie.

[Jødisk Informationscenter](https://joediskinfo.dk)

<https://joediskinfo.dk/skoletjeneste/undervisningsmateriale/ny-podcast-til-undervisningsbrug>

AKVAH, Afdeling for Kortlægning og Videndeling af Antisemitiske Hændelser er en afdeling under Det Jødiske Samfund. AKVAH kortlægger og udgiver rapporter om antisemitiske hændelser i Danmark. Rapporterne kan downloades og læses her:

<https://mosaiske.dk/akvah/>

Folkedrab.dk er et omfattende undervisningsmateriale, som giver eksempler på flere folke- og folkedrab, der kan inddrages i undervisningen. Sitet drives af DIIS – Dansk Institut for Internationale Studier, et selvstændigt, offentligt forskningsinstitut i Danmark. Siden indeholder undervisningsmaterialer om Holocaust og andre folke- og folkedrab, herunder websider, dokumentarfilm, lærebøger, elevøvelser og opgaver, primært rettet mod elever og lærere i grundskolens udskoling, ungdomsuddannelserne og VUC'er. Siden er således en guldgrube til undervisningen, særligt i historie, men kan også bruges til at danne sig et overblik over anerkendte folke- og folkedrab internationalt.

folkedrab.dk

AldrigMere.dk indeholder en lang række materialer til undervisningsbrug samt undervisningsaktiviteter omkring Holocaust og andre folke- og folkedrab. I dag varetages den af Børne- og Undervisningsministeriet. I 2022–2023 blev nye materialepakker udviklet særligt til historieundervisningen i grundskolen og på de gymnasiale uddannelser, men materialerne kan også anvendes mere bredt i undervisningen.

[Aldrigmere.dk - Aldrigmere](https://aldrigmere.dk)

[Materialepakke til grundskolen - Aldrigmere](https://aldrigmere.dk/materialepakke-til-grundskolen)

[Materialepakke til ungdomsuddannelserne - Aldrigmere](https://aldrigmere.dk/materialepakke-til-ungdomsuddannelserne)

Det jødiske samfund i Danmark repræsenterer en demokratisk valgt forening og danner rammen for jøder i Danmark med forskellige holdninger og måder at leve på. Det er et bredt fællesskab for både religiøse og ikke-religiøse jøder. Foreningen varetager danske jødernes interesser i politiske spørgsmål om religionsfrihed, bekæmpelse af antisemitisme og sikkerhed for danske jøder og jødiske institutioner. På deres hjemmeside finder du også forskning og rapporter om antisemitisme og antisemitiske tilfælde i Danmark.

[Forside - Det Jødiske Samfund](#)

<https://mosaiske.dk/antisemitism2023/>

<https://mosaiske.dk/wp-content/uploads/report-240221-akvah-executive-summary-2023-final-version.pdf>

Jødisk Informationscenter/ Analyse & Tal / Common Consultancy: Online antisemitism in the public debate on Facebook, December 2023

https://nordicsafecities.org/wp-content/uploads/Online-antisemitism-on-Facebook-2023_UK_Version.pdf

UDENLANDSKE ONLINERESSOURCER

The International Holocaust Remembrance

Alliance (IHRA) er en mellemstatslig organisation, der blev grundlagt i 1998. Organisationen har til formål at styrke, fremme og bevare undervisning, forskning og minde om Holocaust på verdensplan og arbejder for at bekæmpe Holocaust-forvrængning og antisemitisme. Alliancen består af 35 medlemslande og samarbejder med FN, UNESCO og EU. På deres hjemmeside findes en lang række rapporter og henvisninger til relevant forskning. Alliancen har også arbejdet med at definere og identificere Holocaustforvrængning.

[Home - IHRA](#)

[Benæktelse og forvrængning af Holocaust: en arbejdsdefinition - IHRA](#)

[IHRA Toolkit Against Holocaust Distortion](#)

The Jerusalem Declaration on Antisemitism (JDA) /

Jerusalem-erklæringen om antisemitisme er et redskab til at identificere, konfrontere og skabe opmærksomhed om antisemitisme, sådan som den kommer til udtryk i lande over hele verden i dag.

Den indeholder en indledning, en definition og et sæt på 15 retningslinjer, som giver detaljeret vejledning til dem, der ønsker at genkende antisemitisme for at kunne udvikle passende reaktioner.

Den blev udarbejdet af en gruppe forskere inden for Holocaust-historie, jødiske studier og Mellemøst-studier som svar på en voksende udfordring: at give klar vejledning til at identificere og bekæmpe antisemitisme, samtidig med at ytringsfriheden beskyttes.

Jerusalem-erklæringen blev oprindeligt underskrevet af 210 forskere og har nu omkring 370 underskrivere.

<https://jerusalemdeclaration.org/>

Auschwitz-Birkenau Museum reklamerer med et undervisningsmateriale med dertil hørende podcasts, udarbejdet af International Center for Education about Auschwitz and the Holocaust (ICEAH), hvor de viser nogle af de strategier, som Holocaustbenægttere anvender til at sprede misinformation og falskheder om historien om den tyske nazistiske koncentrations- og udryddelseslejr Auschwitz-Birkenau

[News / Museum / Auschwitz-Birkenau](#)

BØGER OG ARTIKLER

Hübscher, M., & von Mering, S. (2022). Antisemitism on social media. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003200499>

https://www.routledge.com/Antisemitism-on-Social-Media/Hubscher-vonMering/p/book/9781032059693?srsId=AfmBOorlhYoWWtVtP-m85plfqs2GIL_nr--w4gbAtVT1wMXu17amjOfH

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2022). History under attack: Holocaust denial and distortion on social media. United Nations and UNESCO.
<https://doi.org/10.54675/MLSL4494>

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382159>

BILLEDSØGNING

Ønsker du at finde billeder, du kan benytte i din undervisning, så brug følgende link:

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=antisemitism&title=Special:MediaSearch&type=image>

DU STÅR MED EN DEL AF ET SAMLET UNDERVISNINGSMATERIALE

Hent materialet her: historielab.dk/antisemitisme

Dette undervisningsmateriale består af forskningsbaserede og undervisningsrettede materialer om antisemitisme til lærer- og pædagoguddannelserne. Materialerne kan bruges samlet eller hver for sig og rummer:

- Et kort webinar med introduktion og inspiration
- En faglig og didaktisk håndbog
- Samtalekort til refleksion og dialog
- Konkret inspiration til undervisning

Materialerne understøtter arbejdet med at forstå, identificere og undervise i antisemitisme samt håndtere dilemmaer og følsomme emner i professionel praksis.

